

5. Els Blocs Florida: una solució parcial per al problema de l'habitatge

El barrio de la Florida, el barrio en conjunto, pues no existía. Todas estas casas no existían. Ahí solamente teníamos los Bloques. Cuando llegamos nosotros no había más que los Bloques. Había un barrio que le llamaban el barrio de los Boteros, en la zona de la calle Ceravalls. Eran unas casitas bajas y todo el resto eran viñas. También había viñas donde montaron los Bloques. Aquest record dels anys 50 del segle passat que aporta Antonio García⁵³ ens permet reconstruir una fotografia del paisatge que regnava al barri els anys de postguerra: un indret poc urbanitzat, desestructurat i amb la presència d'unes edificacions característiques que marcaran el seu esdevenir i es convertiran en un símbol reconeixible a la resta de barris de la ciutat: els Blocs Florida. *Yo vine en el año 50. Y vine aquí a esta barriada, que la calle esta se llamaba avenida Electricidad, no era avenida Catalunya. Los Bloques eran viñas, todo era viñas. Había casas de payés, aquí entre la carretera, y estaba todo...* [gesticula amb la mà], ratifica la Natividad Gutiérrez, una de les participants del primer taller d'història, celebrat el desembre de l'any 2021.

---

53. *La Florida. La historia contada por su gente...*

En aquest capítol explicarem l'origen d'aquests edificis de pisos a través de testimonis documentals i orals, alguns dels quals recollits durant els tallers d'història que vam celebrar entre el 2021 i el 2022 al Centre Municipal Ana Díaz Rico, ubicat al cor dels blocs. I és que molts dels participants en aquestes sessions han estat o hi continuen sent veïns. *Estoy aquí desde 1965 y he conocido estos bloques como los Bloques Onésimo Redondo*, ens recorda Ángeles Manero durant la primera sessió del taller. Aquest no és pas un detall sense importància, ja que la seva construcció es va produir els anys 50, en plena dictadura franquista. Onésimo Redondo va ser el cofundador de les Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (JONS) el 1931, juntament amb Ramiro Ledesma. D'inspiració feixista, aquesta agrupació es va fusionar amb la Falange de José Antonio Primo de Rivera —fill del dictador—, donant lloc al naixement de Falange Española de las JONS, que més endavant, durant la guerra civil, seria integrada per Francisco Franco en un desori de partit únic on conviuen falangistes, tradicionalistes, monàrquics i carlins. Redondo va morir pocs dies després de l'esclat de la guerra civil, quan el grup armat que liderava va ser sorprès per milicians republicans a Segovia.

*Una imatge dels
Blocs Onésimo Redondo
cap a l'any 1959 / CELH*

56

Però tornant als blocs, la idea original d'edificar-los enfonsa les seves arrels en els primers anys de la postguerra, quan l'Ajuntament, davant la manca d'habitatge, va decidir impulsar la construcció de 185 habitatges a una zona de les Planes que haurien d'acollir 1.150 persones. Es farien sobre uns terrenys municipals molt propers al cementiri, els quals, a priori, havien d'acollir una possible ampliació de l'equipament. Aquells solars els havia comprat gairebé dues dècades abans l'Ajuntament, quan Tomás Giménez n'era l'alcalde, per dedicar-los a finalitats socials. Si bé en un primer moment aquesta finalitat responia a una possible ampliació del cementiri, les autoritats municipals de la postguerra van aprofitar per reformular-la i adaptar-la a les necessitats del moment, que eren la construcció d'habitatges protegits. Com veurem més endavant, aquest canvi de parer va comportar una agra polèmica a finals dels 40 entre el mateix Giménez i l'alcalde, Enrique Jonama.

Uns anys abans, el Ple de l'Hospitalet va aprovar per unanimitat dels regidors presents a la sessió del 30 d'agost del 1940 l'avantprojecte d'habitatges protegits *que debe emplazarse en los terrenos propiedad del Ayuntamiento, situados en el barrio de la Montaña*, és a dir, a les Planes. En aquell mateix punt, el Ple donava llum verda perquè el consistori busqués el vistiplau del Instituto Nacional de la Vivienda (INV) al projecte urbanístic⁵⁴. La voluntat d'aquesta primera iniciativa constructiva era dotar el nou barri d'una escola, una capella, un camp d'esports i una sala d'espectacles. Finalment, dels 200 habitatges projectats se n'acabarien fent 800 sense cap local comercial ni assistencial, i amb una quinzena d'anys de retard.

Ara bé, fins a arribar al projecte definitiu dels Blocs Florida hi haurà una sèrie d'anades i

⁵⁴. AMHL 101_Actes del Ple_19400830_EX, *Acta del Ple 1940/08/30*

tornades, barrejades amb picabaralles polítiques i inacció municipal. Si bé en un principi l'INV va aprovar un projecte constructiu per fer 200 pisos protegits a les Planes que va sortir a concurs per 5 milions de pessetes, aquest va anar-se'n en orris quan cap empresa es va presentar a la subhasta pública. La mateixa sort va patir un nou concurs que l'INV va fer oficial el març del 1942, per un import superior de 5,4 milions de pessetes, malgrat que des de l'Ajuntament havien confeccionat un nou pressupost que ascendia als 8,8 milions, proposta que l'INV no va acceptar⁵⁵.

Tres anys més tard, la necessitat de construir habitatge protegit a les Planes es tornaria a posar sobre la taula. Hem de tenir en compte que el 1941 s'havia inaugurat el primer edifici de pisos dels anomenats *Bloques del Caudillo*, construïts a la plaça Guernica del barri de Collblanc. De fet, el desembre del 1944 el ponent de Foment de l'Ajuntament va insistir a reprendre el projecte dels blocs protegits de les Planes i a superar les discrepàncies que van fer naufragar l'anterior intent. En aquesta ocasió, el consistori va intentar involucrar l'Obra Sindical del Hogar (OSH), un organisme que va néixer el desembre del 1939 amb l'objectiu de construir habitatges protegits, sempre en col·laboració amb l'INV. Depenia de la Delegación Nacional de Sindicatos (DNS) i els seus funcionaris estaven adscrits a la Falange Española Tradicionalista y de las JONS, el partit únic del franquisme. Amb tot, aquest in-

Una imatge dels Blocs Florida de la dècada de 1950, poc després d'inaugurar-se / CELH

tent municipal de canviar de lideratge a l'hora d'impulsar els blocs a les Planes va durar ben poc, ja que el 27 de juliol del 1945, set mesos després, el Ple va desdir-se'n. En aquella sessió, el plenari va aprovar la rectificació de l'acord de la Comissió Municipal Permanent del desembre de l'any anterior, el qual encarregava la construcció dels pisos a l'OSH, i els tornava a oferir a l'INV perquè fes realitat un projecte de l'arquitecte Manuel Puig Janer, que contemplava l'edificació de 207 habitatges, una escola i una capella⁵⁶.

Tanmateix, la construcció d'aquests habitatges va servir de munició en les picabaralles polítiques a l'Ajuntament entre l'alcalde Jonama i Tomás Giménez, qui havia estat batlle durant la dictadura de Primo de Rivera i que el 1948, arran de les eleccions municipals, va entrar com a regidor al Ple. Els anys de Giménez com a edil es van caracteritzar per una

55. MARÍN, Àngels; (*op. cit.*, 1995), p.25.

56. AMLH 101_Actes del Ple_19450727_EX, *Acta del Ple 1945/07/27*

El barri de les Planes, cap a l'any 1970 / CELH

58

intensa oposició a l'aparell municipal liderat per Jonama, al qual acusava d'inactivitat reiterada. Al darrere de tot plegat hi havia una sospita de tupinada a les eleccions municipals del 1948 —o “administratives”, com les anomenava el règim amb la intenció d'allunyar-se de qualsevol procés electoral anterior; el cert és que aquests comicis no eren representatius i responien a un intent del franquisme d'institucionalitzar-se i consolidar el terme de ‘democràcia orgànica’, tal com s'autodefinia— en contra de Giménez, tal com assenyala Santacana⁵⁷.

Tant és així, que el setembre del 1949 Giménez va fer servir una nova proposta municipal per intentar desencallar els blocs de les Planes per mostrar la seva disconformitat amb el govern municipal. La qüestió era que l'Ajuntament va oferir els 36.000 metres quadrats de terrenys al Sindicat Vertical o Organización Sindical, l'únic sindicat que hi havia

durant la dictadura. A l'acta del Ple del setembre del 1949 s'indica que aquells solars van ser adquirits per l'Ajuntament per a *la construcción de casas baratas* i que en aquell moment serien cedits al Sindicat Vertical perquè, en un període d'una dècada, hi pogués fer habitatges *u otras obras de carácter social*, sempre que el consistori donés el seu vistiplau. A més, la proposta municipal contemplava que fos el sindicat únic qui es fes càrrec de totes les despeses d'urbanització i construcció i que la cessió dels terrenys només es faria efectiva a mesura que el sindicat hi anés construint els blocs. De fet, un cop passats 10 anys, tots aquells terrenys que no haguessin estat edificats o estiguessin en obres tornarien a mans del consistori, sense que el sindicat pogués demanar cap compensació⁵⁸. La Organización Sindical, tanmateix, no va acceptar aquesta proposta i va demanar la cessió dels terrenys sense cap classe de condició.

57. SANTACANA, Carles; (*op. cit.*, 1994), pp. 336-337.

58. AMLH 101_Actes del Ple_19490907_OR, *Acta del Ple 1949/09/07*

En tot moment l'Ajuntament destaca que la finalitat *primordial* a l'hora d'oferir aquests terrenys és *contribuir y facilitar una obra eminentemente social*, i que en cas que el Sindicat Vertical deixés de tenir aquesta intenció, els terrenys tornarien a mans del consistori. Així i tot, aquesta proposta en particular i, en general, la idea de voler fer cases barates als terrenys de les Planes va encendre Giménez, artífex de la compra d'aquests terrenys dues dècades abans. Quan la qüestió va tornar a sortir al Ple, el febrer del 1950, l'ex-alcalde va argumentar per què era millor que aquells habitatges anessin a parar a Pubilla Cases i no a les Planes. Entre altres, Giménez preveia que allà es fes l'ampliació del cementiri. I no és un tema menor, ja que l'augment demogràfic comportava un nombre cada cop més gran de difunts, que anaven omplint una necròpolis que aviat començaria a ser engolida i encerclada per la trama urbana. Sense anar més lluny, uns anys més tard van començar a sonar les alarmes per l'escassetat d'espai per enterrar els morts a l'Hospitalet. Se'n va fer ressò un article del setmanari *L'Estaca* de l'abril del 1978, que alertava que en 10 mesos el cementiri es quedaria sense nínxols⁵⁹.

La proximitat dels terrenys amb el cementiri era un dels principals arguments de Giménez, que va recordar que, segons la legislació, no es podia edificar a menys de dos quilòmetres d'una necròpolis. Així mateix, Giménez va introduir en el seu discurs una altra qües-

---

59. 'No hay donde caerse muerto', a *L'Estaca*, n.1, abril del 1978.

tió cabdal en la història del barri, com eren les torres d'alta tensió. En aquest sentit, el regidor va avançar-se en recordar que construir a sota dels cables suposava un perill considerable per als veïns. Anys després, la retirada de les línies d'alta tensió esdevindria una de les principals reivindicacions i, posteriorment, victòries veïnals del barri. A més a més, Giménez va avisar que la construcció del cla-vegueram sortiria molt cara, atesa la ubicació dels terrenys, allunyats dels nuclis urbanitzats de la ciutat, i la seva irregularitat morfològica. Per tot plegat, Giménez va proposar edificar aquest nou barri en uns terrenys que limiten amb l'avinguda que porta el seu nom, a Pubilla Cases. *En este sitio que con el tiempo será de circunvalación tiene salida y comunicación directa con la carretera de Coll-Blanch y con la carretera del centro y en un futuro próximo con la Gran Vía*, descriu un visionari Giménez⁶⁰.

Per la seva banda, l'alcalde Jonama va respondre que les disposicions sobre els cementiris es referien als que es construïen de nous, i que el de la ciutat es podia ampliar *por unos desmontes que hay a la izquierda y según el Arquitecto Municipal quedaría muy bien con macizos de flores y desniveles como Montjuich*. I pel que fa a les línies d'alta tensió que travessaven la zona, Jonama va assegurar que els tècnics del ministeri no havien oposat cap objecció pels cables i que a la zona que proposava Giménez per fer les cases també n'hi havia. Per tot plegat, Jonama va tirar pel

---

60. AMLH 101_Actes del Ple_19500213_EX, *Acta del Ple 1950/02/13*

*Terrats dels Blocs Onésimo Redondo, cap a l'any 1978 /
Fotografia cedida per l'AVV Distrito IV*

60

dret i finalment el projecte va sortir-se'n, només amb els vots contraris del mateix Giménez i de Joan Balaña: d'aquesta manera, l'Ajuntament deixava sense efecte l'acord del setembre del 1949, a través del qual ofería els terrenys al Sindicat Vertical —que havia refusat l'oferta—, i ara passava a cedir-los gratuïtament a la Delegación Nacional Sindical (DNS), d'on penjava l'Obra Sindical del Hogar (OHS), que seria qui finalment acabaria construint els blocs de les Planes. Aquells terrenys tenien una superfície de prop de 36.000 metres quadrats i un valor de poc més d'un milió de pessetes, segons la taxació dels tècnics municipals.

Aquest sí que acabaria sent l'acord plenari definitiu per tirar endavant la construcció dels blocs a les Planes, si bé és cert que els terminis que es van estipular al Ple no es van complir ni de bon tros. Segons l'acta de la sessió plenària, la DNS havia de començar les obres en el termini d'un any i finalitzar-les a

tot estirar en els següents set, sota l'amenaça que l'Ajuntament recuperés la propietat dels solars. Però les obres no van arrencar fins al 1954, després que el Govern Civil de Barcelona s'interessés per un projecte que semblava que havia tornat a caure en l'oblit. En aquest sentit, Marín recupera una carta del 22 de maig d'aquell any signada per Emilio López, de la Delegación para Viviendas Laborales del mateix Govern Civil, en la qual insta a *resucitarlo y llevarlo a la práctica con la mayor rapidez*, en referència al projecte de les Planes⁶¹.

Els blocs es fan realitat

Finalment, i gairebé 15 anys més tard, els blocs de la Florida començaven a ser una realitat. Les obres van arrencar la tardor del 1954 i van ser adjudicades a l'empresa Edifi-

---

61. MARÍN, Àngels; (*op. cit.*, 1995), p. 34.

caciones Velázquez S.A. Malgrat que els projectes anteriors preveïen la construcció d'uns 200 habitatges amb capella, escoles, llar d'infants, mercat i equipaments esportius, a l'hora de la veritat es van fer 816 pisos distribuïts en una vintena de blocs sense cap local. És a dir, que com havia passat amb el projecte de ciutat-jardí de Puig i Gairalt dels anys 20, les bones intencions i les finalitats *eminente* socials que destacava l'Ajuntament van quedar en paper mullat. Els blocs es van edificar en una zona aïllada, sense comunicacions i sense cap mena d'equipament.

El pressupost total de les obres ascendia a 35 milions de les antigues pessetes, amb un cost mitjà de 43.200 pessetes per pis. Els blocs, que van ser batejats amb el nom d'Onésimo Redondo, són de construcció lineal amb planta baixa i tres pisos d'alçada. Alguns d'ells tenen fins a vuit habitatges per replà, tot i que n'hi ha que només en tenen dos o quatre. Per tot plegat, la superfície dels habitatges oscil·lava entre els 33 i els 43 metres quadrats. Aquesta és una tipologia d'habitatge molt emprada per l'OSH arreu del país; de fet, a l'àrea metropolitana de Barcelona trobem promocions molt similars i que, amb els anys, van presentar deficiències com les que hauran de patir els residents dels Blocs Onésimo Redondo. D'això, però, en parlarem més endavant.

Convé ressaltar l'estretor i la petitesa d'aquests habitatges. *Los pisos estaban muy mal hechos [...]* La cocina era *pequeñísima también, de aquellas de carbón*, relata Salvador

Martín⁶², un dels primers habitants dels blocs i membre històric de l'Associació de Veïns. Ramon Morales, en un article a la revista *Xipreret*, també posa èmfasi en les mancances d'aquells pisos. "Les cases no foren gran cosa, i encara menys per dintre que per fora. El just per encabir-hi una família no gaire nombrosa i poder fer les seves necessitats"⁶³.

La qüestió és que els blocs es van aixecar en molt poc temps, i el 1955 els habitatges ja van ser adjudicats. Això va ser possible per l'ús d'un ciment que solidificava més ràpidament, anomenat *electroland*, però que amb el temps va ocasionar problemes d'aluminosi als edificis. En dona també testimoni Miguel Palomeque, un dels participants dels tallers d'història. *Yo ya he conocido los bloques más o menos muy deteriorados [...] las luchas que hubo por el tema de la aluminosis, y todos aquellos problemas que había en estos bloques*. Unes problemàtiques que abordarem en capítols posteriors, ja que ara toca fer alguns apunts sobre les persones que van venir a viure als Blocs Onésimo Redondo.

Morales, en l'esmentat article a *Xipreret*, remarca que els beneficiaris dels pisos van ser majoritàriament habitants de nuclis barraquistes del Somorrostro, Montjuïc, Camp de la Bota o la Perona. "Fer cases als afores era treure's una mica aquella xavalla de sobre, i l'Hospitalet, una vegada més, va complir amb la gran ciutat [*es refereix a Barcelona*] arre-

62. *La Florida. La historia contada por su gente...*

63. 'Onze postals de l'Hospitalet: la Florida', a *Xipreret*, n. 152, 1993, pp. 2-3.

plegant el que ella no volia”, va expressar, no sense un pèl de condescendència. Sigui com sigui, es posa de manifest que el fenomen del barraquisme, tal com hem comentat unes línies més amunt, preocupava a les autoritats. D'aquí que sorgissin iniciatives com aquesta que servien per disminuir el nombre d'éssers humans que vivien en condicions paupèrrimes a les barraques. Així i tot, gairebé tots els nous veïns del barri provenien de fora de l'Hospitalet. Molt d'ells, de famílies d'ètnia gitana que són de les més antigues al barri.

Als blocs Florida també van anar a parar persones procedents d'organismes sindicals i mutualitats laborals, alguns dels quals adptes al règim o membres de Falange. De fet, els habitatges es van adjudicar en règim d'accés diferit, això és, que els residents havien de pagar una entrada del 16% del cost total del pis, mentre que la resta de l'import l'anaven pagant mensualment. Ho corrobora l'Antonio García, natural d'Aguilar de la Frontera que va aterrar als blocs procedent de les barraques de la Barceloneta. *A los de la barriada del Gas [de la Barceloneta] nos metieron aquí en Hospitalet... Teníamos que dar siete u ocho mil pesetas, que en aquel tiempo era mucho [...] Este dinero te lo fiaba el Monte de Piedad y poco a poco pagábamos al mes 100 pesetas*⁶⁴. El testimoni de l'Antonio encaixa amb les xifres aportades en aquesta recerca, ja que el 16% del cost total d'un pis dels blocs -que com hem vist abans, era d'unes 43.200 pessetes-, són unes 7.000 pessetes, que és el

64. La Florida. La historia contada por su gente...

que precisament recorda que va pagar per entrar a viure-hi.

Una altra veïna que va fer el mateix recorregut, de la barraca als Blocs Onésimo Redondo, va ser l'Anna Díaz Rico, històrica dirigent veïnal que provenia del Somorrostro, a Barcelona, i que va arribar a ser una de les ànimes de l'Associació de Veïns del barri, com veurem més avall.

Com hem dit, els blocs es van edificar de manera vertiginosa en una zona molt poc urbanitzada, sense connexions en transports ni serveis. És per aquesta raó que l'Ajuntament va habilitar alguns equipaments per donar servei als nous habitants de les Planes. La tardor del 1957 es van instal·lar dos barracons a una de les places interiors dels blocs que van funcionar com a escola i capella durant alguns anys, i que han quedat en el record de nombrosos veïns del barri. *En el Grupo de Viviendas 'Onésimo Redondo' de la Obra Sindical del Hogar han empezado a funcionar al principiar [sic] el curso dos escuelas provisionales instaladas por el Ayuntamiento en aula prefabricadas, en la que reciben instrucción un centenar de alumnos*, informava el butlletí municipal del darrer trimestre del 1957⁶⁵. Els recorda també l'Antonio García en una entrevista amb Àngels Marín⁶⁶: “L'OSH va agafar i, on ara tenim un parc per als nens, va fer una espècie de barracots de fusta i amb el terrat d'uralita i va fer una església i tres aules es-

65. AMHL_907_0046_19571001_016, *Boletín de Información Municipal*, n.16, 1957.

66. MARÍN, Àngels; (op. cit., 1995), p. 76.

cola. Van posar uns professors, i els nens d'aquí anaven a l'escola de l'OSH. No se li deia escola Onésimo Redondo, sinó escola dels blocs Onésimo Redondo”.

Parlant d'escoles, a finals del 1955 l'Ajuntament va informar al seu butlletí municipal el que considerava com *la noticia más importante del año*⁶⁷. De fet, així titulava l'article, inclòs a la secció *Crónica de la ciudad* i que feia referència al conveni que el consistori havia signat amb l'administració de l'estat per a la construcció d'escoles a la ciutat. L'Ajuntament, que reconeixia que hi havia un problema endèmic i de gran magnitud relacionat amb la manca de centres educatius, en comparació a l'augment poblacional que estava experimentant la ciutat i que trencaria tots els rècords de les dècades anteriors, informava que havia arribat a un acord amb el Ministerio de Educación Nacional perquè subvencionés el 50% de les obres de diversos centres escolars. El consistori, afegia l'article, tenia projectats 14 milions de pessetes per a escoles de cara als següents cinc anys, entre les quals hi havia una que s'havia d'edificar al costat dels Blocs Onésimo Redondo. Aquest centre escolar, informava l'escrit, havia de ser apte per a 16 classes, vuit per a nens i unes altres vuit per a nenes, inclosos els pàrvuls, i tenia un pressupost de quatre milions de pessetes⁶⁸. S'estava referint a l'actual escola Pau Vila, que va ser inaugurada el 10 de juliol del 1964. Aquell dia el governador civil de Barcelona,

67. AMHL_907_0046_19551001_008, *Boletín de Información Municipal*, n.8, 1955.

68. *La Vanguardia Española*, 1/9/1962, p. 17.

Antonio Ibáñez, va visitar la ciutat per tallar la cinta d'algunes escoles que s'havien acabat de construir, entre elles la futura Pau Vila. Allà va coincidir amb l'alcalde, José de España i Muntadas, i Josep Gili, el primer rector de la recentment erigida parròquia de la nova Nostra Senyora de la Llum i a la qual dedicarem un espai més endavant, que va beneir el nou equipament⁶⁹.

Amb tot, aquesta inauguració no va pal·liar la manca d'escoles al barri i, en general, a tota la ciutat. Amb l'augment poblacional que va provocar la segona onada migratòria del segle XX —i que abordarem en el pròxim capítol—, la necessitat d'escoles públiques va passar a ser una urgència per a l'incipient moviment veïnal, que la dècada següent començarà a sortir al carrer per cantar allò de “volem escoles, escoles volem” —amb la melodia d'una popular cançó catalana—, tal com recorda Manuel Domínguez, participant en el quart taller d'història. Sense anar més lluny, i segons ell mateix reconeix, aquelles van ser les seves primeres paraules en català, sent fill de la immigració. Tot un signe de la nova època que s'estava començant a obrir a la ciutat.

69. *La Vanguardia Española*, 11/7/1964, p. 24.